

МАКОДЗЬОБ А. В.,
аспірант кафедри кримінального права № 1
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

УДК 343.2.01

ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНУ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ УКРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню правової природи предмета злочину, його характеристик (ознак), видів, співвідношення з об'єктом складу злочину та з'ясування місця предмета злочину в структурі складу злочину.

Ключові слова: предмет злочину, рід матеріального (об'єктивного) світу, об'єкт складу злочину, суспільні відносини, склад злочину.

Статья посвящена исследованию правовой природы предмета преступления, его характеристик (признаков), видов, соотношения с объектом состава преступления и установления места предмета преступления в структуре состава преступления.

Ключевые слова: предмет преступления, вещь материального (объективного) мира, объект преступления, общественные отношения, состав преступления.

The article is devoted to the research of the legal nature of the crime subject, its characteristics (features), species, the relationship with the object of the crime and the location of the crime subject in the structure of corpus delicti.

Key words: crime subject, thing of the material (objective) world, object of crime, public relations, corpus delicti.

Вступ. Дослідженню кримінально-правових проблем предмета злочину в різні часи присвячували свої наукові роботи такі видатні вчені кримінально-правової науки дореволюційного періоду, як: Л.С. Белогриць-Котляревський, О.Ф. Кістяківський, Г.В. Колоколов, С.В. Познишев, П.П. Пусторослев, М.Д. Сергієвський, В.Д. Спасович, М.С. Таганцев, І.Я. Фойницький та інші дослідники. Найбільш глибоко і змістовно проблема предмета злочину була розроблена в працях Д.С. Азарова, П.П. Андрушка, М.П. Бікмурзіна, Я.М. Брайніна, В.К. Глістіна, В.І. Гурова, Є.К. Каїржанова, М.Й. Коржанського, В. М. Кудрявцева, Є.В. Лашука, В.В. Кузнєцова, Б.С. Нікіфорова, Г.П. Новосьолова, А.А. Піонтковського, В.І. Сахарова, В.Я. Тація, А.Н. Трайніна, Є.А. Фролова та інших.

Постановка завдання. Незважаючи на достатній інтерес до змістовного вивчення предмета злочину, в науці кримінального права на сьогодні відсутня єдність позицій щодо правової природи предмета злочину, його характеристик (ознак), видів, співвідношення з об'єктом складу злочину та власне місця предмета злочину у структурі складу злочину. Відсутнє й загальновизначене визначення поняття предмета злочину. Метою статті є з'ясування вищеперелічених питань.

Результати дослідження. Аналіз приписів Кримінального кодексу України 2001 р. (далі – КК) свідчить, що термін «предмет злочину» зазначається лише у п. 3 ч. 1 ст. 962, відповідно до якої спеціальна конфіскація застосовується в разі, якщо гроші, цінності та інше майно були предметом злочину, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), а в разі, коли його не встановлено, – переходять у власність держави.

Вивчення положень Кримінального процесуального кодексу України 2013 р. (далі – КПК) дає підставу стверджувати, що термін «предмет кримінального правопорушення» в ньому використовується двічі. Так, відповідно до ч. 1 ст. 98 КПК речовими доказами є матеріальні об'єкти, які були знаряддям вчинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди або містять інші відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження, в тому числі предмети, що були об'єктом кримінально протиправних дій, гроші, цінності та інші речі, набуті кримінально протиправним шляхом. Згідно з п. 3 ч. 2 ст. 167 КПК тимчасово вилученим може бути майно у вигляді речей, документів, грошей тощо, щодо яких є достатні підстави вважати, що вони є предметом кримінального правопорушення, пов'язаного з їх незаконним обігом.

Дослідження законодавчих положень свідчить про відсутність чіткого розмежування таких правових категорій (понять), як «об'єкт» і «предмет». Не виключаємо, що саме тому в слідчо-судовій

практиці термін «об'єкт злочину» чи «об'єкт складу злочину» розглядається у двох значеннях: а) для встановлення власне предмета злочину (у тому вигляді, як він розуміється в науці кримінального права) та б) для позначення об'єкта складу злочину. Тобто в судовій практиці наявна ситуація, коли для позначення предмета злочину використовується термін «об'єкт злочину».

На думку правозастосувачів, це зумовлено відсутністю єдності поглядів у доктрині кримінального права щодо визначення поняття (змісту) об'єкта складу злочину та його термінологічною невизначеністю, оскільки в науковій літературі використовуються такі терміни, як «об'єкт злочину», «об'єкт кримінально-правової охорони», «об'єкт посягання» тощо. Приміром, А.А. Музика та Є.В. Лащук звороти «предмет злочину» і «предмет посягання», як і звороти «об'єкт злочину» та «об'єкт посягання», використовують як синоніми [1, с. 103]. Вважаємо, що відсутність єдності термінології не сприяє однаковості розуміння та чіткому розмежуванню «об'єкта» та «предмета».

Слід зазначити, що в окремих постановвах Пленуму Верховного Суду України термін «предмет» використовується як для позначення предмета злочину, так для позначення засобів (знарядь) вчинення злочину. Наприклад, відповідно до абз. 1 п. 2 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 6 листопада 2009 р. № 10 предметом злочинів проти власності є майно, яке має певну вартість і є чужим для винної особи: речі (рухомі й нерухомі), грошові кошти, цінні метали, цінні папери тощо, а також право на майно та дії майнового характеру, електрична та теплова енергія. Згідно з абз. 2 п. 12 наведеної постанови «погроза при вимаганні має місце тоді, коли винна особа, висловлюючи її в будь-якій формі (словами, жестами, демонстрацією зброї тощо), бажає, щоб у потерпілого склалося враження, що якщо він протидіятиме винній особі або не виконає її вимог, то ця погроза буде реалізована. Це стосується і випадків, коли винна особа погрожує застосуванням предметів, які завідомо для неї не можуть бути використані для реалізації погроз (зіпсована зброя, макет зброї тощо), але потерпілий сприймає ці предмети як такі, що являють собою небезпеку для життя чи здоров'я».

Наведене дає підставу для висновку щодо відсутності єдиного розуміння правової сутності (природи) предмета злочину та його співвідношення з об'єктом складу злочину.

Окремі науковці не розмежовували «предмет злочину» та «об'єкт злочину», визначаючи поняття об'єкта злочину через предмет впливу (предмет злочину). Так, у лекціях із Загальної частини кримінального права, підготовлених Г.Є. Колоколовим, містився окремий розділ, який мав назву «Предмет чи об'єкт злочину» [2, с. 136]. Схожий підхід має місце й у наукових працях В.Д. Спасовича [3, с. 94], О.Ф. Кістяківського, П. П. Пустирослева [4, с. 20] та інших дослідників. Зокрема, О.Ф. Кістяківський зазначав, що об'єктом злочину є предмет, на який спрямований чи над яким вчиняється злочин [5, с. 308].

Пізніше Б.С. Нікіфоров, стверджуючи, що предмет злочину є складовою частиною об'єкта складу злочину, пропонував не виділяти його як окрему ознаку і не піддавати його самостійному дослідженню [6, с. 130, 132]. Із наведеними поглядами навряд чи можна погодитися, а тому вважаємо, що вони справедливо зазнали критики в доктрині кримінального права.

Необхідно зазначити, що більшість науковців, які присвятили свої дослідження питанням об'єкта та предмета злочину, вважають, що об'єкт складу злочину і предмет злочину – різні правові поняття. Водночас щодо їх співвідношення та місця в структурі складу злочину єдність поглядів у кримінально-правовій науці відсутня.

Деякі дослідники розглядали предмет злочину як обов'язкову ознаку такого елементу складу злочину, як об'єкт. Приміром, А.А. Герцензон зазначав, що поряд із поняттям об'єкта злочину необхідно виділяти й предмет злочину, в якому об'єкт знаходить свій конкретний та безпосередній прояв [7, с. 291]. На думку М.І. Загороднікова, предмет злочину – це ті речі матеріального світу, впливаючи на які суб'єкт завдає шкоди об'єктові [8, с. 44]. Схожу, проте уточнюючу позицію висловив А.В. Наумов, який визначив, що поняття предмета злочину слід розглядати як матеріальний предмет зовнішнього світу, на який безпосередньо впливає суб'єкт злочину, здійснюючи злочинне посягання на об'єкт [9, с. 173]. Наведені позиції, на наш погляд, є найбільш виваженими.

Інші автори розглядали предмет злочину як факультативну ознаку об'єктивної сторони складу злочину. Зокрема А.Н. Трайнін стверджував, що предмет злочину – це ті речі, у зв'язку з якими чи з приводу яких вчиняється злочин, однак, на відміну від об'єкта злочину, предмету не заподіюється шкода. Науковець розглядав предмет злочину не у зв'язку з об'єктом складу злочину, а як факультативну ознаку об'єктивної сторони складу злочину [10, с. 178].

Щодо співвідношення предмета злочину та об'єкта злочину, своєрідну позицію висловив А.А. Піонтковський, зазначивши, що про предмет злочину слід говорити, коли, на відміну від об'єкта злочину, на предмет не здійснюється посягання. В інших випадках матеріальна річ є не предметом, а є безпосереднім об'єктом посягання. Фактично вчений ототожнював об'єкт та предмет злочину, стверджуючи, що якщо предмет – це те, на що впливає суб'єкт злочину, то залишати цей предмет у межах вчення про об'єкт злочину і не називати його власне об'єктом злочину є необґрунтованим [11, с. 140].

Окремі дослідники розглядали предмет злочину як елемент суспільних відносин, на які посягає злочин і яким спричиняється шкода (створюється загроза її заподіяння). Г.П. Новосьолов предмет злочину визначає як різного роду матеріальні чи нематеріальні блага, що здатні задовольняти потреби людей, злочинний вплив на які (чи незаконний обіг яких) спричиняє чи здатен спричинити шкоду [12, с. 53].

Слід зазначити, що якої б позиції не дотримувалися автори, ключовим висновком дослідження є констатація нерозривного зв'язку предмета злочину з об'єктом складу злочину.

Щодо сутності власне предмету злочину, то доцільно зауважити, що на сьогодні більшість науковців предмет злочину розглядають у межах об'єкта складу злочину, розуміючи під ним річ матеріального світу. Водночас необхідно звернути увагу, що аналіз наукових позицій, висловлених у літературі останнім часом, свідчить про тенденцію розширення обсягу класичного розуміння предмета злочину як речей та інших предметів матеріального світу шляхом визнання предметами електричної енергії, атмосферного простору, авторських і суміжних прав, інформації тощо. С.І. Улезько, підтримуючи позицію щодо розуміння предмету злочину як матеріальної речі об'єктивно існуючого світу, у зв'язку і з приводу якої вчиняється злочин, пропонує розширити обсяг предмета злочину та віднести до нього, крім речей, також матеріалізовані результати діяльності людини – різного роду роботи, послуги, майнові права, тощо [13, с. 180].

Доцільно зауважити, що предмети конкретних складів злочинів, передбачених статтями (частинами статей) Особливої частини КК, характеризуються специфічними ознаками, що відрізняють їх один від одного. Водночас їм властиві й загальні ознаки, що характеризують будь-який предмет злочину. У зв'язку із цим, незважаючи на багатоманітність предметів, щодо яких або з приводу яких може вчинитися злочин, поняття (розуміння сутності) предмета злочину повинно бути єдиним у кримінальному праві. Саме тому доцільним буде з'ясувати ознаки, що характеризують предмет злочину, на підставі яких сформулювати визначення предмета злочину. Слід зазначити, що предмет конкретного злочину характеризується певними ознаками, які в сукупності з іншими ознаками елементів складу злочину характеризують специфічні властивості саме конкретного складу злочину.

Відповідно до тлумачного словника української мови «предмет»: 1) будь-яке конкретне матеріальне явище, що сприймається органами чуття; 2) логічне поняття, що становить зміст думки, пізнання і т. ін.; в) те, на що спрямована пізнавальна, творча, практична діяльність кого-, чого-небудь; 4) коло знань, що становить окрему дисципліну викладання [14].

Наведене тлумачення розуміння предмету злочину дає можливість вважати, що предмет злочину – будь-яке конкретне матеріальне явище, що сприймається органами чуття, на яке спрямоване діяння конкретного суб'єкта.

1. Предмет злочину – це конкретне матеріальне явище, тобто явище матеріального світу, що сприймається органами чуття, а тому є об'єктивним явищем. У зв'язку із цим, незважаючи на багатоманітність предметів конкретних складів злочинів, обсяг поняття предмета доцільно обмежувати лише матеріальними предметами – об'єктивними речами (предметами), які складають реальність, оскільки існують в об'єктивній дійсності.

Більшості криміналістів наприкінці XIX – на початку XX століть було притаманне розуміння предмету злочину як речі матеріального світу. А.Н. Круглевський одним із перших звернув увагу на необхідність відмежування об'єкту захисту (об'єкта злочину) і об'єкту діяння (предмета злочину), зазначивши, що об'єкт діяння – це завжди предмет чуттєвого сприйняття (особа, майно). На відміну від нього, об'єкт захисту – це ті фактичні відносини, змінити які намагався суб'єкт злочину, приймаючи рішення про його вчинення [15, с. 13].

Виділення предмета злочину як речі матеріального світу притаманне і для перших видань радянського періоду. У подальшому розвиток радянської кримінально-правової науки призвів до висновку про розширення речей матеріального світу, що можуть виступати як предмет злочину. Так, В.М. Кудрявцев вважав, що окрім речей і документів предметом злочину, можуть бути також і люди – суб'єкти суспільних відносин та їх діяння як матеріальний вираз таких відносин [16, с. 56].

Дотримуючись думки про речову природу предмета злочину, більшість дослідників категорично відмовляються від включення до числа предмета суб'єктів відносин – людей. Зокрема, Е.А. Фролов зазначав, що людина як суб'єкт суспільних відносин – завжди лише соціальна категорія, що об'єднує в собі низку тих чи інших суспільних зв'язків. На відміну від людини, предмет злочину може бути представлений як явище природи поза суспільними відносинами [17, с. 218]. Вважаємо наведену позицію доречною.

М.П. Бікмурзін зазначає, що річ – далеко не єдина форма існування матерії. У зв'язку із цим предметом злочину слід визнавати будь-які матеріальні об'єкти, в тому числі не речової природи, оскільки і вони можуть бути піддані впливу, враховані та зафіксовані (енергія, поля, гази, тощо) [18, с. 54]. З урахуванням зазначеного традиційне розуміння форми предмета як речі пережило свій час.

2. Слід зазначити, що для права, в тому числі й кримінального, має значення не лише об'єктивна характеристика предмета злочину, але й його соціальна, економічна, політична та інші характеристики. Конкретний суб'єкт злочину вчиняє суспільно небезпечне діяння щодо предмета злочину, певного матеріального (об'єктивного) явища (предмета). Діяння вчиняється з метою заволодіння (отримання, вилучення) предметом, його знищення або пошкодження чи його створення або використання тощо. Тому предмету злочину не завжди спричиняється шкода або він не завжди поставлений під загрозу спричинення такої шкоди. Водночас із метою доступу до предмета злочину суб'єкт вступає в певні суспільні відносини, і саме вплив на предмет (у будь-який його спосіб чи формі) змінює такі відносини. У зв'язку із чим не сама річ матеріального (об'єктивного) світу, а річ (предмет), що є елементом суспільних відносин, охороняється кримінальним правом, а тому вплив на таку річ (предмет) є посяганням на суспільні відносини, пов'язані з нею (ним). Саме тому матеріальну річ, яка визнається предметом злочину, не можна оцінювати лише з точки зору її фізичних якостей, а доцільно розглядати лише у зв'язку з певними суспільними відносинами як їх матеріальний (речовий) структурний елемент.

3. Оскільки суспільні відносини, що охороняються кримінальним правом і яким злочином може бути спричинена шкода, не завжди мають предметний характер, то можна стверджувати, що предмет злочину як річ матеріального (об'єктивного) світу не є обов'язковою складовою (структурною одиницею) частиною всіх суспільних відносин, а тому не є обов'язковою ознакою відповідного елементу складу злочину.

4. Крім того, оскільки злочин знаходить своє формальне (юридичне) вираження в складі злочину, то і предмет злочину повинен володіти формальною, юридичною визначеністю. Загальновищезаним є положення щодо того, що склад злочину являє собою сукупність юридичних (об'єктивних та суб'єктивних) ознак, що характеризують вчинене особою діяння як злочин. Саме тому і предмет злочину є юридичним поняттям, він володіє формальною, юридичною визначеністю, яка знаходить свій прояв у кримінально-правових нормах.

5. Предмет злочину як структурна одиниця (ознака елементу) складу злочину зазначається в диспозиції статті (частини статті) Особливої частини КК. Формальна визначеність, тобто точність, чіткість, стабільність передбачення предмета злочину знаходить свій прояв у його загальнообов'язковому характері для злочинів, що вчиняються з приводу або у зв'язку з предметом (реччю) матеріального світу.

Таким чином, у конкретному складі злочину предмет може виступати як обов'язкова ознака відповідного елементу складу конкретного злочину. Якщо предмет злочину безпосередньо передбачений у диспозиції статті (частини статті) Особливої частини КК, він підлягає встановленню та доведенню як обов'язкова ознака відповідного елементу складу злочину, відсутність якої виключає конкретний склад злочину. Якщо предмет злочину безпосередньо не зазначений у диспозиції статті (частини статті) Особливої частини КК, а лише слідує з його змісту, то суспільно небезпечний характер діяння полягає у впливі на будь-який предмет, що входить до структури суспільних відносин, які охороняються кримінально-правовою нормою і на які посягає злочин.

У тих випадках, коли диспозиція кримінально-правової норми є бланкетною, зміст та перелік предметів складу конкретного злочину необхідно встановлювати з урахуванням приписів інших нормативно-правових актів.

6. Принциповою характеристикою предмета злочину є з'ясування характеру (змісту) впливу суб'єкта злочину на предмет злочину. Так, А.Н. Трайнін вважав, що під час вчинення суб'єктом суспільно небезпечного посягання предмету злочину, на відміну від об'єкта злочину, шкода не спричиняється [10, с. 124]. Схожої точки зору дотримувалися й Н.І. Загородніков [8, с. 44] та А.А. Піонтковський [11, с. 141].

Іншу позицію висловила Т.Л. Сергеева, зазначивши, що на відміну від об'єкта, якому завжди спричиняється шкода нематеріального характеру, предмету злочину шкода або не спричиняється зовсім (речі при крадіжці), або спричиняється матеріальна, фізична шкода (речі при пошкодженні) [19, с. 40]. Про можливість пошкодження предмета злочину, хоча й у вигляді виключення, зазначав М.Й. Коржанський, вказуючи, що на відміну від об'єкта, предмету спричиняється шкода лише як виключення [20, с. 101].

Більш широкий перелік форм впливу суб'єкта на предмет злочину наводить Є.А. Фролов, який вказує, що шкода об'єкту злочину може спричинитися шляхом його видалення, знищення, створення чи видозмінення предмета злочину [17, с. 222]. Вважаємо, що наведена позиція, яка є найбільш поширеною в сучасній кримінально-правовій літературі, найбільш повно відображає багатоманітність форм злочинного впливу суб'єкта злочину на об'єкт злочину та предмети матеріального світу, передбачені в кримінально-правових нормах.

7. Для того, щоб предмет злочину мав кримінально-правове значення, необхідно встановити його місце в системі ознак елементів складу злочину. Оскільки предмет злочину – це явище (річ)

матеріального (об'єктивного) світу, яке сприймається органами чуття, то можна прийти до висновку, що він відноситься до об'єктивних ознак складу злочину, які характеризують такий елемент складу злочину, як об'єкт. Крім того, як вірно зазначає В.Я. Тацій, вирішення питання про місце предмету злочину знаходиться в площині відмежування предмету злочину від предмету суспільних відносин, що є структурним елементом суспільних відносин [21, с. 82]. Так, предметом суспільних відносин є те, з приводу чого або у зв'язку із чим існують такі відносини, що є об'єктом складу злочину. Поряд із предметом суспільних відносин слід виділяти предмет злочину як самостійну факультативну ознаку об'єкта складу злочину. Кожен із цих предметів наділений притаманними йому ознаками, виконує свою соціальну роль, а також має різне правове значення.

Висновки. Проведене дослідження дає підставу для таких висновків:

1. Відсутність єдності термінології не сприяє однаковості розуміння та чіткому відмежуванню «об'єкта» та «предмета» злочину (складу злочину). Предмет злочину та об'єкт злочину (складу злочину) знаходяться в нерозривному зв'язку.

2. Предмети конкретних складів злочинів, передбачених статтями (частинами статей) Особливої частини КК, характеризуються специфічними притаманними їм ознаками, що відрізняють їх один від одного. Водночас таким предметам властиві й загальні ознаки, що характеризують будь-який предмет злочину. У зв'язку із цим, незважаючи на багатоманітність предметів, щодо яких або з приводу яких суб'єкт вчиняє злочин, поняття (розуміння сутності) предмета злочину повинно бути єдиним у кримінальному праві.

3. Обсяг поняття предмета доцільно обмежувати лише матеріальними предметами – об'єктивними речами (предметами), які складають реальність, оскільки існують в об'єктивній дійсності.

4. Матеріальну річ, яка визнається предметом злочину, не можна оцінювати лише з точки зору її фізичних якостей, а доцільно розглядати лише у зв'язку з певними суспільними відносинами як їх матеріальний (речовий) структурний елемент.

5. Предмет злочину як річ матеріального (об'єктивного) світу не є обов'язковим елементом (структурною одиницею) всіх суспільних відносин, а тому не є обов'язковою ознакою відповідного елемента складу злочину.

6. Предметом суспільних відносин є те, з приводу чого або у зв'язку із чим існують такі відносини, що є об'єктом складу злочину. Поряд із предметом суспільних відносин слід виділяти предмет злочину як самостійну факультативну ознаку об'єкта складу злочину. Кожен із цих предметів наділений притаманними йому ознаками, виконує свою соціальну роль, а також має різне правове значення.

Список використаних джерел:

1. Музика А.А. Про загальне поняття предмета злочину / А.А. Музика, Є.В. Лашук // Вісн. Асоц. крим. права України. – 2014. – № 1 (2) – С. 103.
2. Колоколов Г.Е. Общая часть уголовного права. Лекции / Г.Е. Колоколов. – М., 1897. – 256 с.
3. Спасович В.Д. Учебник уголовного права. Т. 1. / В.Д. Спасович. – Вып. 2. – Спб. : Тип. Ио-сафата Огрызко, 1863. – 428 с.
4. Пусторослев П.П. Русское уголовное право. Лекции по Особенной части. Вып. 1. / П.П. Пусторослев. – Юрьев, 1908. – 325 с.
5. Кистяковский А.Ф. Элементарный учебник общего уголовного права. Часть Общая / А.Ф. Кистяковский. – Киев, 1882. – 930 с.
6. Никифоров Б.С. Объект преступления по советскому уголовному прав / Б.С. Никифоров. – М. : Госюриздат, 1960. – 229 с.
7. Герцензон А.А. Уголовное право. Общая часть / А.А. Герцензон. – М. : РИО ВЮА, 1948. – 496 с.
8. Загородников Н.И. Понятие объекта преступления в советском уголовном праве / Н.И. Загородников // Труды Военно-юрид. акад. Вып. XIII. – М., 1951. – С. 32.
9. Курс российского уголовного права. Общая часть / под ред. В.Н. Кудрявцева, А.В. Наумова. – М. : «Спарк», 2001. – 767 с.
10. Трайнин А.Н. Общее учение о составе преступления / А.Н. Трайнин. – М. : Юрид. изд-во НКЮ СССР, 1941. – 158 с.
11. Пионтковский А.А. Учение о преступлении / А.А. Пионтковский. – М. : Госюриздат, 1961. – 666 с.
12. Новоселов Г.П. Учение об объекте преступления. Методологические аспекты / Г.П. Новоселов. – М. : Изд-во НОРМА, 2001. – 208 с.
13. Улезько С.И. Предмет преступления, предмет общественного отношения, предмет преступного воздействия / С.И. Новоселов // Матер. III Междунар. науч.-практ. конф-ции «Междунар. и нац. угол. зак-во: проблемы юрид. техники». – М. : «ЛексЭст», 2004. – 178.

14. Академічний тлумачний словник української мови (1970–1980) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// sum.in.ua/s/predmet](http://sum.in.ua/s/predmet).
15. Круглевский А.Н. Имущественные преступления / А.Н. Круглевский. – СПб. : Типо-лит. С.-Петерб. одиноч. тюрьмы, 1913. – 234 с.
16. Кудрявцев В.Н. К вопросу о соотношении объекта и предмета преступления / В.Н. Кудрявцев // Сов. гос-во и право. – 1951. – № 8. – С. 51.
17. Фролов Е.А. Спорные вопросы общего учения об объекте преступления / Е.А. Фролов // Сб. учен. тр. Свердловск. юрид. ин-т. Вып. 10. – Свердловск, 1969. – С. 184–225.
18. Бикмурзин М.П. Предмет преступления: теоретико-правовой анализ : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / М.П. Бикмурзин ; ГОУ ВПО «Башкирский гос. ун-т». – Уфа, 2005. – 191 с.
19. Сергеева Т.Л. Уголовно-правовая охрана социалистической собственности в СССР / Т.Л. Сергеева. – М. : Изд-во АН СССР, 1954. – 156 с.
20. Коржанский Н.И. Объект и предмет уголовно-правовой охраны / Н.И. Коржанский. – М. : Акад. МВД СССР, 1980. – 248 с.
21. Тацій В.Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві. – Х. : Право, 2016. – 256 с.

МИХАЙЛУЦА М. І.,
аспірант кафедри кримінального
та адміністративного права
(Одеський національний
морський університет)

УДК 341.326.12:355.4(477)

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПРИРОДА ДЕРЖАВНОЇ ЗРАДИ ТА ШПИГУНСТВА

У статті досліджено правову природу окремих злочинів проти основ національної безпеки, державної зради та шпигунства, розкрито елементи складу злочинів, та сформульовано певні пропозиції для удосконалення кримінального законодавства України.

Ключові слова: державна зрада, шпигунство, національна безпека, об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона, кримінальна відповідальність.

В статье исследована правовая природа конкретных преступлений против основ национальной безопасности, государственной измены и шпионажа, раскрыты элементы состава преступлений, и сформулировано несколько предложений для усовершенствования уголовного законодательства Украины.

Ключевые слова: государственная измена, шпионаж, национальная безопасность, объект, объективная сторона, субъект, субъективная сторона, уголовная ответственность.

The article examines the legal nature of specific crimes against the fundamentals of national security, treason and espionage, reveals the elements of the crimes and formulated several proposals for improving the criminal legislation of Ukraine.

Key words: treason, espionage, national safety, object, objective side, subject, subject side, criminal responsibility.

Вступ. Розвиток України як демократичної, соціальної, правової держави передбачає подальше вдосконалення чинного законодавства, зокрема кримінального.

Без належної кримінально-правової охорони певних соціальних цінностей не можливе нормальне функціонування держави та відповідних її інститутів. Без стабільності у суспільстві не можлива й ефективна протидія злочинності.

